

Veli Görüşlerine Göre Ortaokul Öğrencilerinin Medya Okuma Düzeyleri*

Erhan GÖRMEZ**

Öz

Bu araştırmanın amacı, öğrenci velilerinin görüşleri doğrultusunda medya okuryazarlığı dersini almış ve almamış ortaokul öğrencilerinin medya okuma düzeylerini ev ortamında ne derece sergileyebildiklerini ortaya koyabilmektir. Bu çalışmada, nitel veri toplama araçlarından görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında medya okuryazarlığı dersini alan 10 ve almamış 10 sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerin velileriyle araştırmacı tarafından hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunda kullanılan sorular Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabında yer alan İletişim Nedir?, Kitle iletişimi, Medya, Televizyon, Gazete ve İnternet gibi ünitelere ait program kazanımları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Araştırmada, öğrenci velileriyle yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde: Öğrenci velilerinin ifadelerinden her iki öğrenci grubunun evde iken en çok televizyona sonra da bilgisayar ve cep telefonu gibi araçlara zaman ayırdıkları, gazete, kitap ve dergi gibi basılı yayın araçlarına medya okuryazarlığı dersini almış öğrencilerinin biraz daha önem verdiği, yine bu öğrencilerin okul dışı iletişim ortamlarında çevrelerindeki kişilerle daha az sorun yaşadıkları, her iki öğrenci grubunun interneti kullanma konusunda yeterli imkân ve bilince sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Veli Görüşleri, Ev Ortamı, Medya Okuryazarlığı, Ortaokul Öğrencileri

* Bu araştırma Erzurum Atatürk Üniversitesi, İlköğretim Anabilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilen "Ortaokul Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı Düzeyleri" adlı tez çalışmasından üretilmiştir.

* Bu araştırma, 03-06 Eylül 2015 tarihleri arasında Sırbistan'da düzenlenmiş olan VIII European Conference On Social And Behavioral Sciences konferansında sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş biçimidir

** Yrd.Doç.Dr. Van YYÜ, Eğitim Fakültesi

The Media Literacy Levels Of Secondary School Students According To The Parents View

Abstract

The aim of this study is to determine the quality of theme evaluation questions in secondary school Turkish language course workbooks. Thus, survey model was used in the study. The study was based on the theme evaluation questions. The theme evaluation questions in Turkish workbooks of 6th, 7th and 8th grades had chosen as sampling group, were examined separately. While examining the workbooks, the type of the questions, the place of the questions in Bloom's taxonomy, learning field and the educational acquisitions that they measured in Turkish program were determined. As a result of the study, it was determined that 487 questions were used in whole books' theme break assessment and evaluation activities and 79 different educational gains were measured. In all books, it is determined that 50% of questions were multiple choice tests. 52% of questions were in understanding level according to Bloom's taxonomy and 56% of questions were about reading skills.

Keywords: theme evaluation questions, type of questions, Bloom's taxonomy

Giriş

Günümüz insanın eksikliğine asla tahammül edemediği, onsuз elinin kolunun bağlı olduğunu düşündüğü, varlığından dolayı da kendini rahat hissettiği ve isteklerini onun aracılığıyla kolay bir şekilde gerçekleştirdiğine inandığı güç: Medya araçları. Farkında olalım veya olmayalım dünyayı nasıl algılayacağımızı söyleyerek bizi yönlendiren, belli davranış örüntülerinin yerleşmesinde rol oynayan bu gücün hayatımız üzerindeki etki alanı oldukça geniştir ve genişlemeye de devam edecektir.

Bu gücün sağladığı avantajların yanı sıra olumsuz yanları da yok değil. Medyanın olumsuz yanları şiddet içerikli davranışların yaygınlaşması, gizli veya açık bir biçimde cinsellikle alakalı içeriklere maruz kalma, hayali beden imgelerinin teşviki, ilgi çeken etkinliklerle sağlığa zarar veren alışkanlıkların sunumu ve çocukları hedef alan ikna edici reklam içeriklerine maruz kalma şeklinde ortaya çıkmaktadır

Medyanın genişleyen bu etkisi ve yukarıda sayılan olumsuzluklarına karşı en savunmasız kesim şüphesiz çocuklardır. Çocukluk, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren yetişkinler ve çevre kaynaklı olumlu-olumsuz etkilere maruz kaldığı pasif bir dönemdir. Yaşamla alakalı her türlü bilgiyi öğrenmenin insan ömrünün sonuna kadar devam ettiğini kabul etsek de, çocuk kendisiyle, toplumla ve dünyayla alakalı her şeyi bu dönemde öğrenmeye başlar. Öğrenme sürecinde çocuk ilk olarak ailesiyle etkileşime girer (Akçalı, 2009, s1). Aile içinde büyüyen, öğrenen ve olgunlaşan çocuk, toplum içinde de şekillenir ve değişir. Çocuğun gelişim sürecine etki eden üçüncü önemli unsur olan medyanın etkisi artık kaçınılmaz olarak başköşedeki yerini almıştır (Ertürk, 2011, s. 49).

Gigli'ye (2004) göre medya, çocuklar ve gençler için iki karşıt etki sunabilmektedir: Fırsatlar ve riskler. Küreselleşen medya çocukların bakış açılarının gelişimine, yeni yeteneklerin çocuklar arasında daha fazla paylaşımına ve bilgiye eşitlikçi bir zeminde erişimine imkân sağladığı gibi kültürel özdeşleşmeye, değerlerin yitirilmesine ve çocukluğun yozlaşmasına da neden olabilmektedir. Çocukların ve gençlerin medyanın sunduğu fırsatlardan daha iyi faydalanmalarını sağlarken aynı zamanda onların medyanın neden olduğu risklerden korumanın yolu medya okuryazarlığı eğitimidir.

Ülkemizde ise medya okuryazarlığı dersi ile ilgili olarak son on yılda önemli adımlar atılmıştır. 2004 yılında Devlet Bakanlığı bünyesinde kurulan, ülkemizin önde gelen kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerinin temsil edildiği Şiddeti Önleme Platformu'nda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ilk kez ilköğretim okullarında medya okuryazarlığı derslerinin okutulmasını önermiştir. Yapılan ön hazırlık

çalışmaları sonucunda, “İlköğretim Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı” 31.08.2006 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmiştir (RTÜK, 2012a).

Medya okuryazarlığı dersi, kişinin medya bilinci kazanmasında çok önemli bir role sahiptir. Bu dersin etkili uygulamalarla işlenmesi eleştirel düşünme, problem çözme, sosyal-kişisel özerklik ve iletişim gibi önemli becerilerin çocuklara kazandırılmasına katkı sağlayacaktır. Bütün bu yetenekler aktif ve bilinçli bir vatandaşlık oluşturmak için oldukça önemlidir. Gerçekte, medya okuryazarlığı ile ilgili batılı toplumlarda yapılan çalışmalar medya bilgisine sahip bireylerin toplumsal konularla ilgili yerinde bir fikre sahip olduğunu, toplumsal olduğu kadar bireysel olarak da fikirlerini ortaya koyacak iyi bir donanıma sahip olduklarını ortaya koymaktadır (Carlsson, Tayie, Jacquinet-Delaunay ve Perez, 2008).

Yaşam boyu öğrenme çerçevesinde değerlendirilen Medya okuryazarlığı dersinin bireye kazandırdığı yetenekler birey ve toplum üzerinde bilgilendirici ve yönlendirici bir etkiye sahiptir. Bu yetenekler bir eğitim kurumunda öğrenilse bile durmayan devam eden bir bütündür. Birey medya iletilerine sadece okuldayken maruz kalmamaktadır. Her yerde ve günün her anında medya araçlarıyla etkileşim halindedir. Öğrencilerin medya araçlarıyla etkileşim halinde olduğu önemli ortamlardan biri de şüphesiz ev ortamıdır Biz de bu çalışmamızda medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan ortaokul öğrencilerinin velilerinin görüşlerine başvurarak onların medya okuma düzeylerini ev ortamında ne derece sergileyebildiklerini ortaya koymaya çalıştık.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, öğrenci velilerinin görüşleri doğrultusunda medya okuryazarlığı dersini almış ve almamış ortaokul öğrencilerinin medya okuma düzeylerini ev ortamında ne derece sergileyebildiklerini ortaya koyabilmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Veli görüşlerine göre medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin okul dışındaki iletişim ortamları açısından aralarında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Veli görüşlerine göre medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin okul dışındaki ortamlarda bulunan kitle iletişim araçlarından faydalanma durumlarına göre aralarında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Veli görüşlerine göre medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin bilinçli internet kullanma düzeyleri bakımından aralarında anlamlı bir fark var mıdır?

4. Veli görüşlerine göre medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan öğrencilerin bilinçli televizyon kullanma düzeyleri bakımından aralarında anlamlı bir fark var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, örnek olay çalışması deseninde, nitel bir çalışmadır. Yıldırım ve Şimşek (2011) nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamaktadırlar”.

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan örnek olay (case study) stratejisinden faydalanılmıştır. Durum çalışmaları, farklı sosyal olguları betimlemek, açıklamak ve değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Bu nedenle durum çalışmasıyla bir olgu betimlenebilir, açıklanabilir ve değerlendirilebilir. Çalışmamızda medya okuryazarlığı dersini almamış ve almamış öğrencilerin medya okuma düzeyleri velilerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubunu, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Van il merkezinde bulunan 30 Ağustos Ortaokulunda öğrenim gören 8/A ve 8/B sınıfı öğrenci velileri oluşturmaktadır. Bu sınıflardan medya okuryazarlığı dersini seçmeli olarak almış 8/B sınıfından 10 öğrenci velisi, medya okuryazarlığı dersini almamış 8/A sınıfından da 10 öğrenci velisi amaçlı ve yargıya dayalı örnekleme yöntemiyle seçilerek araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Uygulamaya katılan veliler kodlanarak tabloda belirtilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi medya okuryazarlığı dersini alan öğrenci velileri 8/B-VÖ1, 8/B-VÖ2.....8/B-VÖ10; medya okuryazarlığı dersini almayan öğrencilerin velileri de 8/A-VÖ1, 8/A-VÖ2.....8/A-VÖ10 şeklinde kodlanmıştır. Uygulamaya 8/B sınıfındaki öğrenci velilerinden 7 anne, 2 baba ve 1 abla; 8/A sınıfı öğrenci velilerinden de 9 anne ve 1 abla katılmıştır.

Tablo 1: Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrenci Velileri

Medya Okuryazarlığı Dersini Alan 8/B Sınıfı Öğrenci Velileri		Medya Okuryazarlığı Dersini Almayan 8/A Sınıfı Öğrenci Velileri	
Kodlar	Öğrenci Velileri	Kodlar	Öğrenci Velileri
8/B-VÖ1	Baba	8/A-VÖ1	Anne
8/B-VÖ2	Anne	8/A-VÖ2	Anne
8/B-VÖ3	Anne	8/A-VÖ3	Anne
8/B-VÖ4	Anne	8/A-VÖ4	Abla
8/B-VÖ5	Anne	8/A-VÖ5	Anne
8/B-VÖ6	Baba	8/A-VÖ6	Anne
8/B-VÖ7	Abla	8/A-VÖ7	Anne
8/B-VÖ8	Anne	8/A-VÖ8	Anne
8/B-VÖ9	Anne	8/A-VÖ9	Anne
8/B-VÖ10	Anne	8/A-VÖ10	Anne
Toplam	10		10

Velilerle yapılan görüşmeler onların isteği üzerine genelde ev ortamında gerçekleştirilmiştir. Her veliyle yapılan görüşme 20-25 dakika sürmüştür. Başlangıçta velilere, yapılacak görüşmenin veri kaybını önlemesi amacıyla video kamerayla ya da ses kayıt cihazıyla yapılacağı söylendi. Ama öğrenci velilerinin istememesi üzerine not tutarak görüşme yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme yöntemi türlerinden biri olan yarı-yapılandırılmış görüşme türünden faydalanılmıştır.

Araştırma kapsamında sekizinci sınıfa giden medya okuryazarlığı dersini alan ve almayan 20 öğrencinin velileriyle, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede öğrencilerin medya okuma düzeyleri velilerin görüşleri dikkate alınarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Görüşme soruları, "Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabında" yer alan İletişim nedir?, Kitle iletişimi, Medya, Televizyon, Gazete ve İnternet gibi ünitelerle alakalı kazanımlar dikkate alınarak "Çocuğun Okul Dışındaki İletişim Ortamı", "Çocuk ve Kitle İletişim Araçları", "Çocuk ve İnternet Kullanımı" ve "Çocuk ve Televizyon Kullanımı" başlıklı 4 ana temadan oluşmaktadır.

Öğrenci Velileri Görüşmeleri ve Veri Toplama Süreci

Her öğrenci velisiyle ev ortamında bire bir görüşmeler gerçekleşmiştir. Hazırlanan bir görüşme kılavuzu ile araştırmanın yapılış amacı velilerle paylaşılmıştır. Araştırmacı; görüşme yapacağı öğrenci velilerine, görüşmeler sırasında veri kaybını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı kullanacağını belirtmiş ama velilerin genelinin istememesi üzerine görüşmeler not tutularak gerçekleştirilmiştir. Her bir veliyle yapılan görüşme yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan 'görüşme' yöntemi çeşitlerinden 'Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu' aracılığı ile toplanmıştır. Öğrenci velileriyle yapılan görüşmeler not alınarak kaydedilmiş ve kayıt edilen veriler tek tek okunarak yazılı metinler haline getirilmiştir.

Öğrenci velileri ile yapılan görüşmede elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çerçevede içerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalıştık. Bu çerçevede içerik analizin 4 bölümünde yapılanları incelediğimizde:

Öğrenci velileriyle yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılan kod ve temalar EK-1'de verilmiştir. Velilerle yaptığımız görüşmede alt problemleri dikkate aldığımızda verilerden toplam 22 koda ulaştık. Her kodu ilgili olduğu temanın başlığının altında vermeye çalıştık.

Çıkan kodlardan yola çıkarak verileri genel düzeyde açıklayabilen ve kodları belirli kategorilerde toplayan temalara ulaştık. Velilerle yaptığımız görüşmede verileri dikkate aldığımızda toplam 4 temaya ulaştık.

Velilerle yaptığımız görüşmede ulaştığımız 22 kodu ilgili olan 4 temaya bölüştürdük.

Bu son aşamada topladığımız verilere anlam kazandırmak, bulgular arasındaki ilişkileri açıklamak, neden-sonuç ilişkilerini belirtmek, bulgulardan bir takım sonuçlar çıkarmak ve elde edilen sonuçların önemini ortaya koymak için kapsamlı yorumlar yapmaya çalıştık.

Bulgular

Görüşme sorularından elde edilen veriler bir takım temalar ve bu temalarla alakalı kodlar altında verilmiştir. Bu görüşmenin araştırmanın amacına olan katkısı doğrudan alıntılarla daha da artırılmıştır.

Birinci Tema: Çocuğun Okul Dışındaki İletişim Ortamına İlişkin Bulgular

Medya okuryazarlığı dersinin, yaşam boyu öğrenme çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği düşünüldüğünde bu dersi alan öğrencilerin almayan öğrencilere kıyasla çevrelerinde bulunan diğer insanlarla (aile, arkadaş) etkili bir iletişim kurup kurmadığını ve ne tür iletişim yöntemleri kullandıklarını tespit edebilmek için her iki öğrenci grubunun velilerine “Çocuğunuzun evdeki bir gününü kısaca anlatabilir misiniz? Ve evde sizinle ya da dışarıda arkadaşlarıyla olan diyalogu nasıldır? Açıklar mısınız?” gibi sorular soruldu. Medya okuryazarlığı dersini almış (8/B-V) ve almamış (8/A-V) öğrenci velilerinin bu sorulara verdikleri cevaplarda ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2: Çocuğun Okul Dışındaki İletişim Ortamını İfade Etmek İçin Kullanılan Kavramların Dağılımı

Kod	Veliler	f	
	8/A-V	V1, V2, V4, V5, V6, V7, V9	70
Dışarıda oyunlarla zaman geçirme	8/B-V	V1, V6, V7, V10	40
	8/A-V	V1, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10	90
Evde TV/bilgisayarla zaman geçirme	8/B-V	V1, V2, V5, V6, V7, V9, V10	70
	8/A-V	V3, V4, V6, V7, V9	50
Ders çalışarak zaman geçirme	8/B-V	V1, V2, V3, V4, V5, V7, V8, V9, V10	90
	8/A-V	V1, V2, V4, V5, V6, V7, V9	70
Her zaman arkadaşlarla iletişim halinde olma	8/B-V	V1, V6, V7, V8, V10	50
	8/A-V	V3, V8, V10	30
Aile içindeki bireylerle iletişim halinde olma	8/B-V	V2, V3, V4, V5, V9	50

Tablo 2' de görüldüğü gibi öğrenci velilerine öğrencilerin evdeki bir gününü anlatınız ve onun çevresiyle ve sizlerle iletişimi nasıldır soruları sorulduğunda 8/A sınıfı velileri dışarıda oyunla zaman geçirme (V1, V2, V4, V5, V6, V7, V9; f 70), ders çalışarak zaman geçirme (V3, V4, V6, V7, V9; f 50), her zaman arkadaşlarıyla iletişim halinde olma (V1, V2, V4, V5, V6, V7, V9; f 70) ve aile içindeki bireylerle iletişim halinde olma (V3, V8, V10; f 30) gibi ifadeler kullanmışlardır. Konuyla alakalı olarak 8/B sınıfı velileri de dışarıda oyunla zaman geçirme (V1, V6, V7, V10; f 40), ders çalışarak zaman geçirme (V1, V2, V5, V6, V7, V9, V10; f 70), her zaman arkadaşlarıyla iletişim halinde olma (V1, V6, V7, V8, V10; f 50) ve aile içindeki bireylerle iletişim halinde olma (V2, V3, V4, V5, V9; f 50) gibi ifadeler kullanmışlardır.

Tablo 2'deki frekans değerlerinden anlaşıldığı kadarıyla öğrencilerin okul zamanı dışında günlerini nasıl geçirdiğiyle ve etrafındaki kişilerle nasıl bir iletişim kurduklarıyla alakalı görüş bildirirken dışarıda oyunlarla zaman geçirme, evde TV, bilgisayarla zaman geçirme ve her zaman arkadaşlarla iletişim halinde olma gibi kavramların kullanılma oranları açısından 8/A sınıfı velilerinin lehine bir farkın olduğu; ders çalışarak zaman geçirme ve aile içindeki bireylerle iletişim halinde olma gibi kavramların kullanılma oranı açısından da 8/B sınıfı velileri lehinde bir farkın olduğu görülmektedir.

İkinci Tema: Çocuk ve Kitle İletişim Araçlarına İlişkin Bulgular

Medya okuryazarlığı dersini almış öğrencilerin bu dersi almamış öğrencilere kıyasla kitle iletişim araçlarından farklı bir biçimde faydalanıp faydalanmadığını tespit edebilmek için velilere “Çocuğunuz evde en çok hangi kitle iletişim aracıyla ya da araçlarıyla (televizyon, radyo, cep telefonu, Mp3/4, bilgisayar, gazete, dergi, kitap vb.) zaman geçiriyor?, Bu araçlara günde ortalama kaç saat ayırıyor?, Bu araçları kullanması için evde belli bir zaman var mı? Yoksa istediği zaman kullanabiliyor mu?, Bu araçları kullanırken kontrol edilmesi gerekiyor mu? Yoksa kendisi ne zaman kapatması, hangi programları izlememesi, hangi web sitelerine girmemesi gerektiğini biliyor mu? Gibi sorular soruldu. Medya okuryazarlığı dersini almış (8/B-V) ve almamış (8/A-V) öğrenci velilerinin bu sorulara verdikleri cevaplarda ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 3'de görülmektedir.

Tablo 3: Çocuğun Okul Dışında Etkileşime Girdiği Kitle İletişim Araçlarıyla İlgili Olarak Kullanılan Kavramların Dağılımı

Kod	Veliler	f	
Televizyon/Bilgisayar/cep telefonu kullanma	8/A-V	V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10	100
	8/B-V	V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10	100
Kitap okuma/gazete/dergi	8/A-V	V3, V6, V7, V8	40
	8/B-V	V1, V2, V5, V8, V9, V10	60
Kitle iletişim aracına 2-3 saat zaman ayırma	8/A-V	V2, V3, V4, V7, V8, V10	60
	8/B-V	V2, V3, V5, V6, V8, V10	60
Kitle iletişim araçlarını istediği zaman kullanabilir	8/A-V	V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10	100
	8/B-V	V1, V2, V5, V7, V8, V9	60
Kitle iletişim araçlarını belli kriterlere göre kullanır	8/A-V	-	0
	8/B-V	V3, V4, V10	30
Kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeli	8/A-V	V4, V5, V6, V9	40
	8/B-V	V1	10
Kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeye gerek yok	8/A-V	V1, V2, V3, V7, V8, V10	60
	8/B-V	V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10	90
Kitle iletişim araçlarına 3-4 saat zaman ayırma	8/A-V	V1, V5, V6, V9	40
	8/B-V	V7, V9, V10	30

Tablo 3' de görüldüğü gibi kitle iletişim araçlarıyla öğrencilerin ne denli içli dışlı olduklarını tespit edebilmek için öğrenci velilerine “Çocuğunuz evde en çok hangi kitle iletişim aracıyla ya da araçlarıyla (televizyon, radyo, cep telefonu, Mp3/4, bilgisayar, gazete, dergi, kitap vb.) zaman geçiriyor? Bu

araçlara günde ortalama kaç saat ayırıyor? Bu araçları kullanması için evde belli bir zaman var mı? Yoksa istediği zaman kullanabiliyor mu? Bu araçları kullanırken kontrol edilmesi gerekiyor mu? Yoksa kendisi ne zaman kapatması, hangi programları izlememesi, hangi web sitelerine girmemesi gerektiğini biliyor mu?” gibi sorular soruldu. Bu sorulara 8/A-V sınıfı velileri *Televizyon/Bilgisayar/cep telefonu kullanma* (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10; f 100), *Kitap okuma/gazete/dergi takip etme* (V3, V6, V7, V8; f 40), *Kitle iletişim aracına 2-3 saat zaman ayırma* (V2, V3, V4, V7, V8, V10; f 60), *Kitle iletişim aracına 3-4 saat zaman ayırma* (V1, V5, V6, V9; f 40), *Kitle iletişim araçlarını istediği zaman kullanabilme* (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10: f 100), *Kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeli* (V4, V5, V6, V9; f 40) ve *Kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeye gerek yok* (V1, V2, V3, V7, V8, V10; f 60) gibi kavramları kullanmışlardır.

Aynı sorulara 8/B-V sınıfı velileri de *televizyon/bilgisayar/cep telefonu kullanma* (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10; f 100), *Kitap okuma/gazete/dergi takip etme* (V1, V2, V5, V8, V9, V10; f 60), *Kitle iletişim aracına 2- 3 saat zaman ayırma* (V2, V3, V5, V6, V8, V10; f 60), *Kitle iletişim aracına 3-4 saat zaman ayırma* (V4, V7, V9 ; f 30), *Kitle iletişim araçlarını istediği zaman kullanabilme* (V1, V2, V5, V7, V8, V9 : f 60), *Kitle iletişim araçlarını belli kriterlere göre kullanma* (V3, V4, V10: f 30), *Kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeli* (V1: f 10), *Kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeye gerek yok* (V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9, V10: f 90) gibi kavramları kullanmışlardır.

Tablo 3' deki frekans değerlerinden anlaşıldığı kadarıyla, öğrencilerin çevrelerinde bulunan kitle iletişim araçlarıyla nasıl bir etkileşim içinde olduklarıyla alakalı görüş bildirirken *kitle iletişim aracına 3-4 saat zaman ayırma*, *kitle iletişim araçlarını istediği zaman kullanabilir ve kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeli* gibi kavramların kullanılma oranları açısından 8/A sınıfı öğrenci velilerinin lehine bir farkın olduğu; *kitap okuma/gazete/dergi takip etme*, *kitle iletişim aracına 2-3 saat zaman ayırma*, *kitle iletişim araçlarını belli kriterlere göre kullanır*, *kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeye gerek yok* gibi kavramların kullanılma oranları açısından da 8/B sınıfı öğrenci velilerinin lehine bir farkın olduğu; *televizyon/bilgisayar/cep telefonu kullanma* kavramının kullanılma oranı açısından her iki öğrenci velileri görüşleri arasında bir farkın olmadığı görülmektedir.

Üçüncü Tema: Çocuk ve İnternet Kullanımına İlişkin Bulgular

Medya okuryazarlığı dersini almış öğrencilerin bu dersi almamış öğrencilere kıyasla internet kullanımlarının ne denli farklı olduğunu tespit edebilmek için “Ne tür internet sayfalarına giriyor, bunun nasıl takipçisi oluyorsunuz?, Girdikleri internet sayfalarının güvenli sayfalar mı, yoksa zararlı sayfalar mı olduğu konusunda çocuğunuzun bilgisi var mı? Varsa açıklayabilir misiniz?, Hangi sıklıkla ve ne amaçla internet kafelere takılır? İnterneti başka bir yerde kullanıyorsa bu konu hakkında size bilgi veriyor mu? Gibi sorular soruldu. Medya okuryazarlığı dersini almış (8/B-V) ve almamış (8/A-V) öğrenci velilerinin bu sorulara verdikleri cevaplarda ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 4: Okul Dışında Kullanılan İnternetle İlgili Olarak İfade Edilen Kavramların Dağılımı

Kod	Veliler	f	
İnterneti kontrollü ve bilinçli kullanır	8/A-V	V1, V3, V4, V5, V9	50
	8B-V	V2, V3,V10	30
İnterneti pek kullanmaz	8/A-V	V2, V7, V8, V10	40
	8/B-V	V4, V5, V8, V9, V10	50
İnterneti oyun amaçlı kullanır	8/A-V	V4, V5, V9,V10	40
	8/B-V	V1, V6, V7	30
İnterneti bilgi edinme amaçlı kullanır	8/A-V	V2, V3, V9	30
	8/B-V	V2, V3, V8,V10	40

Tablo 4’ de görüldüğü gibi öğrencilerin internet bağlantılı bilgisayarlarla ne denli etkileşimde olduklarını tespit edebilmek için öğrenci velilerine “Ne tür internet sayfalarına giriyor, bunun nasıl takipçisi oluyorsunuz?, Girdikleri internet sayfalarının güvenli sayfalar mı, yoksa zararlı sayfalar mı olduğu konusunda çocuğunuzun bilgisi var mı? Varsa açıklayabilir misiniz?, Hangi sıklıkla ve ne amaçla internet kafelere takılır? İnterneti başka bir yerde

kullanıyorsa bu konu hakkında size bilgi veriyor mu? Açıklar mısınız?” gibi sorular soruldu. Bu sorulara 8/A-V sınıfı velileri *interneti kontrollü ve bilinçli kullanır* (V1, V3, V4, V5, V9; f 50), *interneti pek kullanmaz* (V2, V7, V8, V10; f 40), *interneti oyun amaçlı kullanır* (V4, V5, V9, V10; f 40) ve *interneti bilgi amaçlı kullanır* (V2, V3, V9; f 30) gibi kavramları kullanmışlardır. 8/B sınıfı öğrenci velileri de bu konu hakkında *interneti kontrollü ve bilinçli kullanır* (V2, V3, V10; f 30), *interneti pek kullanmaz* (V4, V5, V8, V9, V10; f 50), *interneti oyun amaçlı kullanır* (V1, V6, V7; f 30) ve *interneti bilgi amaçlı kullanır* (V2, V3, V8, V10; f 30) gibi kavramaları kullanmışlardır.

Tablo 4' deki frekans değerlerinden anlaşıldığı kadarıyla öğrencilerin okul zamanı dışında internet bağlantılı bilgisayar kullanıp kullanmadıklarıyla alakalı görüş bildirirken *interneti kontrollü ve bilinçli kullanma* ve *interneti oyun amaçlı kullanma* gibi kavramların kullanılma oranı açısından 8/A sınıfı öğrenci velilerinin lehine az da olsa bir farkın olduğu; *interneti pek kullanmaz* ve *interneti bilgi amaçlı kullanma* gibi kavramların kullanılma oranı açısından da 8/B sınıfı velileri lehinde az da olsa bir farkın olduğu görülmektedir.

Dördüncü Tema: Çocuk ve Televizyon Kullanımına İlişkin Bulgular

Medya okuryazarlığı dersini almış öğrencilerin bu dersi almamış öğrencilere kıyasla gündelik yaşamlarında televizyon kullanımları arasında önemli bir farkın olup olmadığını tespit edebilmek için öğrenci velilerine “Ev de çocuğunuzla birlikte televizyon izler misiniz? Açıklar mısınız?, Birlikteyken hangi programları izlersiniz? Bu programları tercih ederken dikkate aldığınız kriterler var mı? Açıklar mısınız?, Çocuğunuz, yalnızken daha çok hangi programları izler?, Yalnızken izlediği programın onun yaş grubuna uygun olup olmadığını denetlersiniz?, Çocuğunuz birlikte izlediğiniz veya yalnız izlediği programlar hakkında yorum yapar mı? Açıklar mısınız? Beraber izlediğiniz ya da onun yalnızken izlediği, meşgul olduğu programların sizi ve onu nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız?, gibi sorular soruldu. Medya okuryazarlığı dersini almış (8/B-V) ve almamış (8/A-V) öğrenci velilerinin bu sorulara verdikleri cevaplarında ortaya çıkan kodların, frekans dağılımları Tablo 4.24'de görülmektedir.

Tablo 5: Çocuğun Okul Dışında Kullandığı Televizyonla İlgili Olarak İfade Edilen Kavramların Dağılımı

Kod	Veliler	f
Televizyon izlerken çok da kriterlere dikkat etmez	8/A-V V1, V9, V10	30
	8/B-V V2, V9	20
İzlediği televizyon programları hakkında yorum yapar	8/A-V V2, V3, V4, V5, V6, V9	60
	8/B-V V3, V4, V8, V10	40
İzlediği televizyon programlarından etkilenir	8/A-V V1, V4, V5, Ö6, Ö8 Ö9	60
	8/B-V V1, V2, V3, V6, V10	50
İzlediği televizyon programlarından etkilenmez	8/A-V -	0
	8/B-V V4, V5, V8, V9	40
Bilinçli bir televizyon izleyicisidir	8/A-V V2, V5, V6, V7	40
	8/B-V V4, V5, V8, V10	40

Tablo 5' de görüldüğü gibi öğrencilerin gündelik yaşantılarında televizyonla ne denli etkileşimde olduklarını tespit edebilmek için öğrenci velilerine “Ev de çocuğunuzla birlikte televizyon izler misiniz? Açıklar mısınız?, Birlikteyken hangi programları izlersiniz? Bu programları tercih ederken dikkate aldığınız kriterler var mı? Açıklar mısınız? , Çocuğunuz, yalnızken daha çok hangi programları izler? Yalnızken izlediği programın onun yaş grubuna uygun olup olmadığını denetlersiniz?, Çocuğunuz birlikte izlediğiniz veya yalnız izlediği programlar hakkında yorum yapar mı? Açıklar mısınız?, Beraber izlediğiniz ya da onun yalnızken izlediği, meşgul olduğu programların sizi ve onu nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Açıklar mısınız? Bu sorulara 8/A sınıfı velileri *televizyon izlerken çok da kriterlere dikkat etmez* (V1, V9, V10; f 30), *izlediği televizyon programları hakkında yorum yapar* (V2, V3, V4, V5, V6, V9; f 60), *bilinçli bir televizyon izleyicisidir* (V2, V5, V6, V7; f 40) ve *izlediği televizyon programlarından etkilenir* (V2, V3, V4, V5, V6, V9; f 60) gibi kavramları kullanmışlardır. 8/B sınıfı öğrenci velileri de bu konu hakkında *televizyon izlerken çok da kriterlere dikkat etmez* (V2, V9; f 20),

izlediği televizyon programları hakkında yorum yapar (V3, V4, V8, V10; f 40) izlediği televizyon programlarından etkilenir (V3, V4, V8, V10; f 40), bilinçli bir televizyon izleyicisidir (V4, V5, V8, V10; f 40) ve izlediği televizyon programından etkilenmez (V4, V5, V8, V9; f 40) gibi kavramaları kullanmışlardır.

Tablo 5' deki frekans değerlerinden anlaşıldığı kadarıyla öğrencilerin okul zamanı dışında televizyon kullanmalarıyla alakalı görüş bildirirken *televizyon izlerken çok da kriterlere dikkat etmez, izlediği televizyon programları hakkında yorum yapar ve izlediği televizyon programlarından etkilenir* gibi kavramların kullanılma oranı açısından 8/A sınıfı öğrenci velilerinin lehine az da olsa bir farkın olduğu; *izlediği televizyon programlarından etkilenme* kavramının kullanılma oranı açısından da 8/B sınıfı velileri lehinde bir farkın olduğu görülmektedir.

Sonuç

Medya okuryazarlığı dersini almamış öğrencilerin velileri (8/A-V) çocuklarının evde iken zamanlarının çoğunu televizyonla, bilgisayarla, dışarıda arkadaşlarıyla oyunla ve bazen de ders çalışarak geçirdiklerini ayrıca, çocuklarının evdeki bireylerle olan iletişimlerinin sorunlu olduğunu ve bundan dolayı çocuklarıyla bazen sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Medya okuryazarlığı dersini almış öğrencilerin velileri de (8/B-V) çocuklarının zamanlarını genelde ders çalışarak, evde televizyon izleyerek ve bilgisayar kullanarak arta kalan zamanlarında da dışarıda arkadaşlarıyla oyunla geçirdiklerini ayrıca, çocuklarının evdeki bireylerle olan iletişim düzeylerinin dışarıda arkadaşlarıyla olan iletişim düzeyleriyle aynı olduğunu ifade etmişlerdir.

Her iki öğrenci grubunun benzer olarak en çok zaman ayırdıkları aktivite -velilerin ifadesinden de anlaşıldığı gibi- televizyon izleme veyahut bilgisayarla zaman geçirme aktivitesidir. Kişinin televizyon ya da diğer kitle iletişim araçlarına ayırdıkları zaman onların alışkanlıklarını da çok ciddi etkilemektedir. Öğrencilerin uzun süre tepkisiz olarak izledikleri televizyon, bilgisayar programları onları sosyal hayattan da soyutlamaktadır. 8/A sınıfı öğrencilerinin ev içindeki iletişimlerinin arkadaş ortamına kıyasla zayıf olması kitle iletişim araçlarına aşırı zaman ayırmalarının bir sonucu olabilir. Kitle iletişim araçlarının nasıl kullanılması ve bu araçlara ne kadar zaman ayrılması gerektiği medya okuryazarlığı dersinin önemli kazanımları arasında yer

almaktadır. 8/B sınıfı öğrencilerinin de bu dengeyi az da olsa tutturmuş olmaları-velilerin ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla- yine bu dersin önemli bir sonucu olabilir.

Çocukların fazla televizyon izlemeleriyle alakalı olarak yapılan çalışmalara baktığımızda, Gelişim Platformu adlı sitede (2007) yayınlanan “TV ve Şiddet” isimli araştırma sonuçlarına göre artık çocukların yetişkinlerden daha çok televizyon karşısında gününü geçirdikleri, televizyonun çocukların gelişiminde çok önemli bir yer tuttuğu, çocuğun dış dünya ile ilk bağlantısını televizyonun sağladığı ve televizyonun çocuğun en önemli eğitmeni olduğu vurgulanmıştır.

Yapılan bilimsel araştırmalara göre, Türkiye'de televizyon izleme süresinin günde ortalama 4-5 saat olduğu görülmektedir. Çeşitli uluslararası araştırma ve istatistiklerde çocuklar da dahil olmak üzere televizyon izlemenin, zamanı tüketme olgusu olarak gözüktüğüne parmak basmaktadır. Bir boş zaman aktivitesi olarak görülen televizyon izleme süreleri, yapılan uluslararası istatistiklerde ortalama olarak günlük 2-4 saat olarak görülmektedir. Bu da tüm hayati aktivitelerden arta kalan zamanın televizyon karşısında tüketildiğini göstermektedir (MEB, 2012).

Öğrencilerin zamanlarını ayırdıkları kitle iletişim araçları onların aile içi iletişimlerine de etki etmektedir. Özellikle medya okuryazarlığı dersini almayan öğrencilerin aile içindeki iletişimlerinin zayıf olduğu velilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Konuyla alakalı olarak, Acat (2012) kitle iletişim araçlarına yoğun bir biçimde maruz kalan bireylerin karşılıklı etkileşim içine girmelerini zorunlu kılacak zamanlarının iyice azaldığını, kitle iletişim araçlarının cezbedici bir ortam oluşturduğundan dolayı pasifize olan bireyin aile içinde iletişime ve etkileşime girmelerinin güçleştiğine dikkat çekmektedir. Acat (2012), Televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçlarının uzun süre kullanılması yüzeysel ilişki ağlarına, hızla vazgeçmeye ve sorumluluk bilincinin körelmesine, duyarsızlık gibi arazi durumların ortaya çıkmasına neden olduğunu ifade etmiştir. Şengül (2011) ve Kalkan (2008) da kitle iletişim araçlarının verdiği mesajların, çocukların ve gençlerin ebeveynleriyle olan ilişkilerini ve iletişimlerini etkilediğini, özellikle TV yayınlarında ve reklamlarda sunulan anne-baba tutumlarının çocukların ve gençlerin ideal ebeveyn algısını şekillendirdiğini ifade etmişlerdir. Çocukların bilinçaltında; reklamlarda sunulan ürünleri kullanmayan annenin, çocuklarına daha fazla tüketebilmeleri için yeterli fırsatı ve konforu sağlayamayan babanın yetersiz ve kötü olarak değerlendirdiklerini ve tüm bunların çocuklarla

ebeveynlerin iletişimini olumsuz yönde etkilediklerini belirtmişlerdir.

Öğrenci velilerinin ifadelerinden her iki öğrenci grubunun evde iken en çok televizyona sonra da bilgisayar ve cep telefonu gibi araçlara zaman ayırdıkları, gazete, kitap ve dergi gibi basılı yayın araçlarına ise 8/B sınıfı öğrencilerinin biraz daha önem verdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca velilerin ifadelerinden kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda 8/A sınıfı öğrencilerinin daha rahat oldukları, bu araçları kullanırken belirli kriterlere (akıllı işaretler, yaş, çocuk psikolojisi, ödev yapıldıktan sonra izle vb.) 8/B sınıfına kıyasla daha az dikkat ettikleri bu yüzden öğrencilerin kitle iletişim araçlarını kullanırken belirli zaman aralıklarında denetlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. 8/B sınıfı velilerinin öğrencilerini kitle iletişim araçlarını kullanırken çok da denetleme gereği duymamaları aslında medya okuryazarlığı dersinin bu öğrencilere kazandırdığı bilinçle açıklanabilir.

8/A sınıfı öğrencilerinin 8/B sınıfı öğrencilerine kıyasla kitle iletişim araçlarını kullanırken daha serbest davranmaları, basılı yayın araçlarına daha az zaman harcamaları ve kitle iletişim araçlarını kullanırken ara ara denetlenmeleri gerektiği aslında medya eğitimi almadıklarının bir sonucu olabilir. Çünkü Potter (2005), medya okuryazarlığı eğitiminin öğrencilerde iki temel değişime yol açtığını belirtmektedir: farkındalık ve kontrol. Farkındalık, medya araçlarının her türlü iletişimini anlamlı bilgilere dönüştürme, eleştirme, anlık ve uzun süreli etkilerini şekillendirme bilincine ulaşmadır. Bu bilinçlilik sayesinde de, birey ikinci aşamaya geçerek medyanın etkileri üzerinde bir kontrol kazanır. Medya okuryazarlığı eğitimi, öğrencileri bu amaç doğrultusunda yönlendirmektedir. 8/B sınıfı öğrencilerinin de az da olsa kitle iletişim araçlarını dengeli kullanmalarında bu eğitimin etkisi vardır.

Yapılan araştırmalar da televizyon ve internet gibi bireyin sosyalleşmesini olumsuz yönde etkileyen kitle iletişim araçlarının kitap okuyan ve akranları ile oyun oynayarak sosyalleşen çocuk idealini olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Alver ve Gül'ün (2005) İstanbul'da yaşayan 1000 çocuk üzerinde yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre, çocukların televizyon izleme süreleri kitap okuma sıklığına göre daha fazladır. Tıpkı kitaplarla olan ilişkilerinde olduğu gibi çocuk oyunlarının doğasında da klasik geleneksel oyunlara kıyasla önemli oranda değişimler meydana gelmektedir. Gözlemler, çocukların zamanlarını gittikçe artan bir şekilde bilgisayar oyunlarının başında geçirdiğine işaret etmektedir (Cesur ve Paker, 2007).

Öğrenci velilerinin ifadelerinden her iki öğrenci grubunun interneti kullanma konusunda yeterli imkân ve bilince sahip olmadığı sonucu

çıkarılabilir. Veliler öğrencilerin interneti bazen ödev amaçlı bazen de oyun amaçlı kullandıklarını ifade etmişlerdir. Çocuklar genelde interneti internet kafelerde kullanmaktadır. Denetimin çok zor olduğu bu türden ortamlar her türlü olumsuzluğun barındığı yerler haline gelmiştir. Konuyla alakalı olarak Arnas'ın (2005) , Ersoy ve Yaşar'ın (2003) yaptığı çalışmalar çocukların interneti daha çok eğlence ve oyun amaçlı kullandıkları yönündeydi. Burada asıl dikkat edilmesi gereken durum çocukların sık sık internet kafelere gitmeleridir. Gören (2003) “Yeni iletişim teknolojisi olarak internet kafeler ve internetin kamuya açık alanlarda kullanılması” konusunda yaptığı araştırmaya göre; evinde bilgisayar ve internet bağlantısı olmayanların ağırlıklı olarak internet kafeleri kullandığını, internet kafelerin kimileri için bilgisayarla ilk kez yüzyüze geldiği bir ortam olduğu, evinde bilgisayar olmayanların da bir bölümünün pahalı olması nedeniyle evinde bağlantı kurmadıkları ortaya çıkmıştır.

Televizyon ve internet kullanımı kitle iletişim araçları içinde en fazla dikkat çeken araçlardır. Bu araçlar kullanımına bağlı olarak olumlu katkıların veya olumsuz etkilerin kaynağıdır. Bundan dolayı bilgisayar kullanımı konusunda ailelerin tutumları farklılık göstermektedir. Bazı aileler bilgisayar ve internet kullanımını çağ ile daha uyumlu olma, daha ileri bir düzey gibi algılamakta, çocuk ve gençleri bilgisayar kullanımı konusunda desteklemekteyken, bazıları da bilgisayarın çocukları sosyal hayattan kopardığını ve kullanımının kontrol altında tutulması gerektiğini belirtmektedir. Bir grup ise çocuğun internet kafelere gitmesine engel olmak adına, durumu gönülsüzce kabullenmiş görünmektedir. Bu gözlemler Batı'da yapılan bazı araştırmalar ile paralellik göstermektedir. Kanadalı ailelerle yapılan bir çalışma, ailelerin çocuklarının interneti kullanmalarıyla ilgili olarak iyimser olduklarını, zira internetin geleceğin yöntemi olduğuna inandıklarını ortaya koymuştur. Bu aileler çocuklarının bilgisayarda genellikle okulla ilgili ödevler, araştırmalar yaptıklarından dolayı vakit geçirdiklerine inanmaktadır (Media Awareness Network, 2005).

Ülkemizde de konuyla alakalı olarak yapılan bir çalışmada Binark ve Sütçü (2007), Ankara'nın çeşitli ilçelerindeki 38 internet kafede 10-24 yaşları arası farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 206 kişiyle odak grup görüşmesi yapmışlardır. Yapılan çalışma sonucunda internet kafelerde en fazla zaman harcayan grubun 16 - 24 yaş arası gençler olduğu görülmüştür. Bu gençlerin 1 saat ila 10 saat arası internet kafelerde zaman harcadıkları görülmüştür. Bu yaş grubunun altındaki veya üstündeki yaş gruplarının internet kafelerde daha az

zaman harcadıkları görülmüştür. Çalışmada yaş düzeyleri farklılaştıkça internet kullanma amaçlarının da farklılaştığı saptanmıştır. 10 -15 yaş arası bireylerin interneti sohbet, oyun, ödev amaçlı kullandıkları, 16 - 19 yaş arası bireylerin interneti sohbet ve oyun amaçlı kullandıkları, 20 - 24 ve 24 yaşın üzerindeki yaş arası bireylerin interneti e-posta, oyun, sohbet amaçlı kullandıkları gözlemlenmiştir.

Çağımızın bir gereği olması ve birçok ihtiyacımızı karşılaması yanında, ailelerin bu yeni teknolojiyi tam olarak tanımamaları veya gerekli itinaı göstermemeleri yüzünden çocuklarımız, internette büyük zararlar görmektedir. Bu çocukların internete gitmelerini yasaklamak sorunu çözmek anlamına gelmez. Bu sorunun çözümü eğitimidir. EARGED'in (2008) yaptığı araştırma sonucuna göre anne -babanın eğitim seviyesi yükseldikçe öğrencilerin internet kafeye gitme oranları azalmaktadır. Bu eğitimin esasını medya okuryazarlığı eğitimi oluşturmaktadır. Sonuç itibariyle medya eğitimi sadece çocuklar için değil çocuk yaşlı demeden herkesin dahil olması gereken bir süreçtir.

Her iki öğrenci grubunun en fazla zaman ayırdığı kitle iletişim aracının televizyon olduğunu yukarıda belirtmiştik. Öğrenci velileri çocuklarıyla birlikte televizyon izlerken genelde akıllı işaretlere dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Ama çocuklarının yalnızken izledikleri televizyon programlarında bu uyarıcı işaretlere ne kadar dikkat ettiklerini fazla takip etmedikleri ve bu konuda çocuklarına güvendiklerini ifade etmişlerdir. Çocukların en fazla meşgul oldukları kitle iletişim aracının televizyon olması, istedikleri zaman bu aracı kullanabilmeleri ve yetişkinlerin izledikleri televizyon programlarını çocukların da rahatlıkla izlemeleri çocukların televizyondan daha çok etkilenmesine ve televizyonun karşısında sadece pasif alıcılar konumunda olmasına neden olmaktadır. Bu etkilenmeleri azaltmak eleştirel bir bakış açısıyla, televizyondan gelen iletileri eleştirmekle ve yorumlamakla olabilir. Medya okuryazarlığı dersini alan öğrencilerin de pasif izleyiciler konumunda olması, eleştirel bir bakış açısıyla televizyondan gelen iletileri yorumlayamamaları ders kazanımlarının içselleştirilmemesiyle alakalı olabilir.

Öğrenci olsun yetişkin olsun izlenecek televizyon programını seçmede uyarıcı simge ve açıklamaların büyük bir etkisi vardır. Televizyon programların yayın başlangıcında çıkan akıllı işaretlerin ve uyarıcı açıklamaların hem öğrenciler hem de ebeveynler tarafından genelde ne anlama geldiği bilinmektedir. Öğrenci velileriyle yapılan görüşmelerde de velilerin bu konuda bilgili oldukları görülmüş ama televizyon izlenirken bu işaret ve açıklamalara

arasına dikkat edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu uyarıcı simge ve açıklamaları bilmek izlenen programdan etkilenmeme anlamına gelmemektedir. RTÜK'ün (2006b) ilköğretim çağındaki çocukların televizyon izleme alışkanlıklarını belirlemeye yönelik olarak, örneklemini Türkiye genelini kapsayan ilk bilimsel kamuoyu araştırması sonucunda görüşme yapılan çocukların %73,5' nin izledikleri televizyon programından etkilendikleri ve model aldıkları bir televizyon kahramanı olduğu tespit edilmiştir. Cesur ve Parker' in (2007) 454 ilkokul öğrencisiyle yaptıkları *Televizyon ve çocuk: Çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri* konulu çalışmasında çocukların sadece çocuk dünyasına ilişkin programları takip etmediklerine ve oldukça önemli bir oranda yetişkinlere yönelik programları izledikleri sonucuna varmışlardır. Kitle iletişim araçlarını kullanma konusunda her yaşta kesimin kendileriyle alakalı olan içerik ve araca yönelmeleri ancak eğitimle olacak bir durumdur. Birçok yerde de önemle vurguladığımız gibi bu sorun “herkes için medya eğitimi” anlayışıyla çözüme kavuşabilir.

Kaynaklar

- Acat, B. (2012). Ailede iletişim ve etkileşim. B. Acat (Ed.). *Aile içi uyumlu etkileşim*. İçinde (s.26-46). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları
- Akçalı, S. İ. (2009). Tüketim toplumunda çocukluğun yitişi. S. Akçalı (Ed.). *Çocuk ve medya* (İkinci baskı) İçinde (s. 1-13). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Alver, F. ve Gül, A.A. (2005). *Çocukların medya kullanımı*. 2. Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı'nda sunulan bildiri, İstanbul Üniversitesi, İstanbul
- Arnas, Y. A. (2005) 3-18 Yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4/4, 59-66.
- Binark, M. ve Sütçü, G. B. (2007). *Ankara mikro ölçeğinde internet kafeler kullanım biçimleri, XII. Türkiye'de İnternet Konferansı, Kasım, ss. 242-253, Ankara.*
- Carlsson U., Tayie S., Jacquinet-Delaunay G., Perez Tornero J.M. and UNESCO (Eds.). (2008). *Empowerment through media education : An Intercultural Dialogue.*
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: Çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 6,19, 106-125.
- EARGED (2008). *İnternet kafelerin çocuklar üzerindeki etkisi*. Ankara: Kaynak Kitaplar Dizisi
- Ersoy, A., Yaşar, Ş. (2003). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin internet kullanma durumları", *G.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 4, 401-426
- Ertürk, Y. D. (2011). Çocukluk çağı gelişim dönemlerine göre medya kullanımı. Mustafa Ruhi Şirin (Ed.), *Çocuk hakları ve medya el kitabı* (s. 49-84). İstanbul: Çocuk vakfı.
- Gelişim Platformu (2007). Tv ve Şiddet. <http://www.gelisimplatformu.org/> adresinden 12 Temmuz 2014'de alınmıştır.
- Gigli, S. (2004). *Children, youth and media around the world: An overview of trends & issues.* http://www.unicef.org/videoaudio/intermedia_revised.pdf adresinden 27 Ağustos 2013'de alınmıştır.
- Gören, D. (2003). *Yeni iletişim teknolojisi olarak internet kafeler ve internetin kamuya açık alanlarda kullanılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Kalkan, S. (2008). *Televizyon Yayınlarındaki Zararlı İçerikten Küçüğün Korunması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- MEB (2012a). *Medya okuryazarlığı dersi öğretmen kılavuz kitabı*, Dergah ofset, İstanbul
- Media Awareness Network (2005). Young Canadians in wired word phase II. student survey. <http://mediasmarts.ca/sites/default/files/pdfs/publication-report/full/YCWWII-student-survey.pdf>, adresinden 20 Mart 2012'de alınmıştır.
- Potter, J.W. (2005). *Media literacy*. London: Sage publications
- RTÜK (2012a). Medya okuryazarlığı çalışmayı başladı. http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=7f5f96f6-f1a9-429d-a41c-19bad60002f3 adresinden 23 Haziran 2013'de alınmıştır.
- RTÜK (2006b). İlköğretim çağındaki çocukların televizyon izleme alışkanlıkları kamuoyu araştırması. <http://www.rtuk.gov.tr/sayfalar/DosyaIndir.aspx?icerik> adresinden 12 Temmuz 2013'de alınmıştır
- Şengül, M. Z. (2011). *Televizyon Yayınlarında Küçüklerin Korunması* (Uzmanlık Tezi), RTÜK, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Hasan Ş. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin yayıncılık: Ankara.

EK-1

Öğrenci Velileriyle Yapılan Görüşmeler Sonucunda Ortaya Çıkan Temalar ve Kodlar

- 1. Tema: Çocuğun Okul Dışındaki İletişim Ortamı**
Dışarıda oyunlarla zaman geçirme
Evde Tv/bilgisayarla zaman geçirme
Ders çalışarak zaman geçirme
Her zaman arkadaşlarıyla iletişim halinde olma
Aile içindeki bireylerle iletişim halinde olma
- 2. Tema: Çocuk ve Kitle İletişim Araçları**
Televizyon/Bilgisayar/Cep telefonu kullanma
Kitap okuma/gazete/dergi
Kitle iletişim aracına 2-3 saat zaman ayırma
Kitle iletişim aracına 3-4 saat zaman ayırma
Kitle iletişim araçlarını istediği zaman kullanabilir
Kitle iletişim araçlarını belli kriterlere göre kullanır
Kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeli
Kitle iletişim araçlarını kullanırken denetlenmeye gerek yok
- 3. Tema: Çocuk ve İnternet Kullanımı**
İnterneti kontrollü ve bilinçli kullanır
İnterneti pek kullanmaz
İnterneti oyun amaçlı kullanır
İnterneti bilgi edinme amaçlı kullanır
- 4. Tema: Tema: Çocuk ve Televizyon Kullanımı**
Televizyon izlerken çok da kriterlere dikkat etmez
İzlediği televizyon programları hakkında yorum yapar
İzlediği televizyon programlarından etkilenir
İzlediği televizyon programlarından etkilenmez
Bilinçli bir televizyon izleyicisidir.